

Парфьонова А.О.

курсант,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК

Одним із основних завдань держави є забезпечення функціонування та розвитку інституту сім'ї та відносин, що складаються між її суб'єктами. Для цього в законодавстві України передбачені різноманітні гарантії, однією з яких є звільнення від відбування покарання вагітних жінок.

Вказане питання регулюється статтями 79, 83 Кримінального кодексу України [1], які встановлюють загальні умови та порядок звільнення вагітних жінок від покарання. На підставі аналізу вказаних норм можна виокремити два види звільнення – з встановленням випробування та безумовне, тобто таке, що не містить обов'язкової умови встановлення іспитового строку. Обидва види мають як спільні, так і відмінні риси. Розглянемо особливості кожного з них з виділенням проблем, що можуть виникати на практиці.

Перш за все необхідно визначити, на якій саме стадії застосовується конкретна норма. Виходячи із їх змісту, звільнення від відбування покарання з випробуванням застосовується до вагітних жінок з моменту набуття чинності вироком, тоді як звільнення без умови випробування може бути застосовано вже під час реального відбування покарання. Це пояснюється тим, що у першому випадку випробування стає своєрідною передумовою, що наперед надається державою для виправлення жінки, а надалі – і її звільнення. За умови позитивного проходження цього іспитового строку жінка не опиняється в умовах ізоляції та фактично покарання не відбуває. В іншому ж випадку, жінка вже відбуває покарання, а тому немає необхідності надавати будь-який строк для її виправлення. В той же час, стаття 79 Кримінального кодексу України не обмежується застосуванням лише у період з моменту набуття

чинності вироку до моменту фактичного відбування покарання. До такого розуміння даної норми можемо прийти, виходячи з наступного положення статті: «Після закінчення іспитового строку суд ... направляє для відбування покарання, призначеного вироком» (а не «для подальшого відбування покарання»). Однак в будь-якому разі, такі неточності в законодавстві відіграють негативного значення для єдиного розуміння та застосування вказаних норм на практиці.

Наступним елементом, що визначається кримінальним законодавством, є перелік злочинів, від покарання за які вагітні жінки можуть бути звільнені. Так, законом передбачено, що можуть бути звільнені вагітні жінки, яким призначено покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі, окрім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкі і особливо тяжкі злочини. З цього приводу виникають деякі спірні питання. По-перше, окрім зазначеного вище, не може бути звільнення з випробуванням від покарання за корупційний злочин. Однак цього винятку не передбачено у випадку звільнення згідно статті 83 Кримінального кодексу України, що видається не зовсім логічним. Вважаємо, що визнання даної заборони при призначенні покарання повинно визнаватися і на стадії його відбування і навпаки. Інакше, може спостерігатись ситуація, коли після винесення і набуття чинності вироку вагітну жінку неможливо звільнити, однак після її ізоляції така можливість з'являється. Така ситуація змушує витратити зайву кількість ресурсів і часу.

По-друге, в законі передбачений виключний перелік покарань, від відбування за які може бути звільнена вагітна жінка – обмеження або позбавлення волі. Однак відповідно до частини 3 статті 61 Кримінального кодексу України такий вид покарання як обмеження волі не застосовується до вагітних жінок. Тобто, знову спостерігаються колізії між нормами, що регулюють однакові відносини. Вирішення цієї проблеми вбачаємо у внесенні змін та приведення норм у відповідність одна одній. Так, можливо передбачити в стаття 61 Кримінального кодексу України певні винятки, або вилучити зі статей 79, 83 Кримінального кодексу України можливість звільнення за відбуття покарання у вигляді обмеження волі.

Ще одним проблемним моментом, що підлягає окремого розгляду, є прив'язка законодавця до моменту початку вагітності. Так, відповідно до статті 83 Кримінального кодексу України, звільненою може бути жінка, яка стала вагітною під час відбування покарання. Така позиція здається невинуватою, адже може, наприклад, виникати ситуація, коли під час призначення покарання жінка вже є вагітною, однак на той момент вона не була звільнена від відбування покарання. В такому разі, при відбуванні покарання жінка втрачає можливість бути звільненою, що є нелогічним і суперечить визнаним гарантіям та принципам. Окрім того, в процесі відбування покарання вагітною жінкою може бути змінено одне покарання на інше на підставі певних обставин. В такому разі також виникає питання, чи можливо застосувати вказану норму до такої жінки, чи вона також вважається такою, що стала вагітною до початку відбування покарання. Вважаємо, що з приводу цього коментовані норми також повинні бути переглянуті на повноту і точність регулювання.

Окрім зазначеного, також варто звернути увагу на умови, які висуває законодавець для звільнення вагітної жінки від відбування покарання. Так, відповідно до частини 2 статті 83 Кримінального кодексу України існує дві альтернативні умови: надання згоди на спільне проживання сім'єю або родичами засудженої або можливість засудженої самостійно забезпечити належні умови для виховання дитини. Вказані умови є дуже суперечливі і на практиці викликають неоднозначне застосування. Щодо першої умови, то тут слід зазначити, що законодавець, як бачимо, надає можливість надати згоду будь-якому родичу, який міг раніше не проживати і навіть не спілкуватись із засудженою. Це може слугувати підставами для маніпулювання з боку засудженої. Більше того, окрім згоди на спільне проживання ніяких інших умов не висувається, в тому числі і щодо забезпечення умов для виховання і догляду за дитиною.

Щодо можливості засудженої самостійно забезпечити належні умови для виховання дитини, то дане питання є дуже складним при його розгляді на практиці, адже не зрозуміло яким чином має бути досліджена така можливість. Наприклад, чи можливо звільнити особу у випадку, коли засуджена не має постійних доходів, однак при

цьому в неї є квартира, на утримання якої, знову ж таки, необхідні кошти? Або якщо засуджена має матеріальну можливість забезпечити дитину, але при цьому зловживає алкоголем або грає в азартні ігри? В будь-якому разі, кожен окрему ситуацію має дослідити суд і прийняти відповідне рішення, яке є його правом, а не обов'язком, як було визначено Постановою Верховного Суду України № 640/8138/16-к від 24.10.2018 [3].

Не зважаючи на певні колізії і неточності у врегулюванні питання звільнення від відбування покарання вагітних жінок, а також проблем, що виникають на практиці, вказаний інститут відіграє велике значення. Як визначає В.О. Меркулова, єдиною метою існування інститутів звільнення від відповідальності даної категорії жінок є надання їм можливості реально не відбувати повністю або частково покарання у разі належного виконання спеціальних функцій матері та покладених суспільством обов'язків і, як наслідок, довести своє виправлення [2]. Тому важливим завданням держави є проведення ґрунтовного аналізу вказаного питання та здійснення заходів щодо приведення норм кримінального законодавства з цього питання не тільки у відповідність один одному, але й до сучасних вимог практики.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n227> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Меркулова В.О. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають малолітніх дітей: окремі аспекти вдосконалення чинного кримінального законодавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 24–30.
3. Постанова Верховного Суду України від 24.10.2018 № 640/8138/16-к. URL: https://zib.com.ua/ua/135993-vs_zrobiv_visnovok_schodo_vidbuvannya_priznachenogo_pokarann.html (дата звернення: 10.03.2020).